

Το μαύρο κουτί της ελληνικής κοινωνίας

Η ιδεολογία-χαμαιλέων των ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ, η κατάληψη του κράτους, η αδυναμία των πολιτών να κατανοήσουν τα πραγματικά προβλήματα και η κρυφή δυναμική του λαϊκισμού, που μελλοντικά θα μπορούσε να βρει ξενιστή στην περιοχή της ριζοσπαστικής Ακροδεξιάς

Από τον ΠΕΤΡΟ ΠΑΠΑΣΑΒΑΝΤΟΠΟΥΛΟ

ΟΙ ΣΚΕΨΕΙΣ που ακολουθούν προκλήθηκαν με αφορμή την έκδοση στα ελληνικά του βιβλίου των Cas Mudde και Cristobal Rovira Kaltwasser «Λαϊκισμός - Μια συνοπτική εισαγωγή». Η έκδοση του βιβλίου αυτού είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι υπάρχει μια γενικευμένη αμφισβήτηση του ίδιου του όρου «λαϊκισμός», είτε επειδή «η έννοια του λαϊκισμού με τη χρόνια κατάχρησή της έχασε κάθε ερμηνευτική δύναμη», όπως υποστηρίζει ο Αντώνης Λιάκος, είτε επειδή «“λαϊκισμός” είναι η ετικέτα την οποία οι πολιτικές ελίτ κολλάνε στις πολιτικές που υποστηρίζονται από απλούς πολίτες και οι οποίες δεν τους αρέσουν», όπως υποστηρίζει ο Φράνσις Φουκουγιάμα.

Οι συγγραφείς δεν αρνούνται ότι ο όρος χρησιμοποιείται απλουστευτικά και λανθασμένα πολλές φορές, ιδιαίτερα στον δημοσιογραφικό λόγο. Αυτό όμως δεν τους εμποδίζει να επιδιώξουν να τον ορίσουν με επιστημονική αυστηρότητα χρησιμοποιώντας την ανάλογη τεκμηρίωση. Ο λαϊκισμός, κατά τους συγγραφείς, είναι μια ιδεολογία, αλλά μια πραγματικά παράξενη ιδεολογία. Είναι, κατά τον ορισμό τους, μια αβαθής, ισχνού πυρήνα ιδεολογία (thin-centered ideology), που απαιτεί για την επιβίωσή της μια ιδεολογία ξενιστή (host ideology) που θα τη φιλοξενήσει και θα την ενεργοποιήσει. Ο λαϊκισμός επικάθεται σε αυτές τις ιδεολογίες ξενιστές όχι εξωπαρασιτικά, αλλά ενδοπαρασιτικά. Συνεξελίσσεται μαζί τους, τις μεταλλάσσει. Είναι μια ιδεολογία-χαμαιλέων.

Προσωπικά, θεωρώ την έννοια της «αβαθούς ιδεολογίας» και συνακόλουθα της ιδεολογίας ξενιστή ως τη μέγιστη συμβολή των συγγραφέων στην επιστημονική συζήτηση για τον λαϊκισμό. Μας προτρέπει να δούμε συνδυαστικά και συνολικά αυτά τα δύο φαινόμενα, προκειμένου να εξ-

γίσουμε την πολιτική επιτυχία (ή και αποτυχία) των λαϊκιστών.

Λίγο απ' όλα

Υπό το φως των ανωτέρω, ας δούμε τι ακριβώς έχει συμβεί στην Ελλάδα με την ιδεολογία-ξενιστή του ΣΥΡΙΖΑ. Η ιδεολογία του κόμματος αυτού, όταν ήταν ένα ασήμαντο γκρουπούσκουλο του 3%, ήταν ένα αμάλγαμα μαρξισμού (και σε πολλές περιπτώσεις λενινισμού) της παλαιότερης γενιάς, συνοδευόμενη από την ουτοπία του εξανθρωπισμού του κομμουνισμού και ιδεών της λεγόμενης κινηματικής Αριστεράς από τους νεότερους, με λίγη αντιπαγκοσμιοποίηση, λίγα κινήματα από τα κάτω και έντονη αντικαπιταλιστική ρητορεία. Ολο αυτό συμπυκνώθηκε στο πολιτικό πρόταγμα του «αντιμνημονίου», που σαγήνευσε την πλειοψηφία του λαού της Κεντροαριστεράς, χωρίς να αφήσει ανεπηρέαστη και την Κεντροδεξιά.

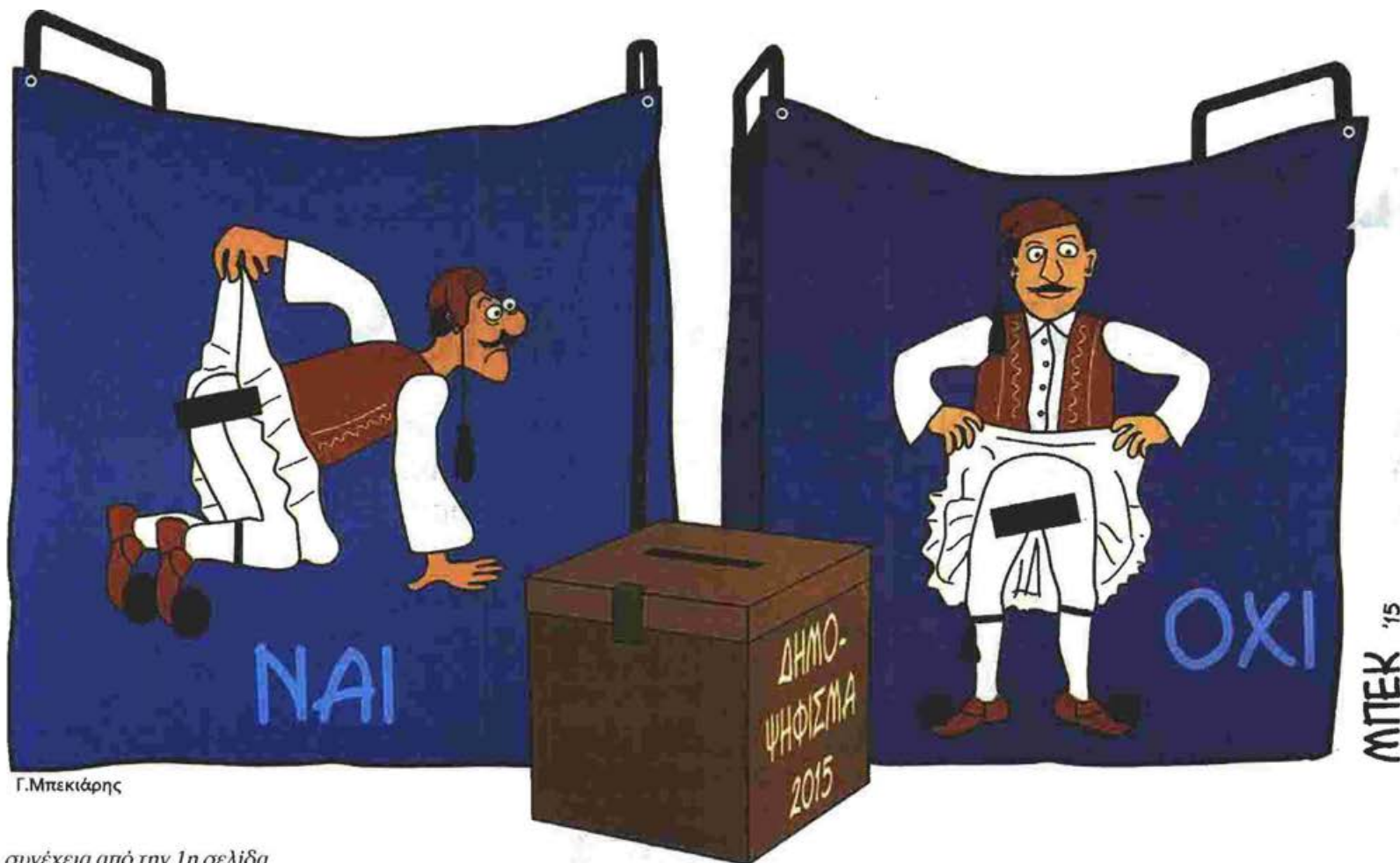
3 Ιουλίου 2015. Σέλφι με τον πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα (δεξιά, με τον έρπη στα χείλη) και τον κυβερνητικό εταίρο του Πάνο Καμμένο, στην κεντρική συγκέντρωση υπέρ του «όχι» στο δημοψήφισμα του καλοκαιριού του 2015. Ο τραγουδιστής Στάθης Δρογώσης είχε γράψει γεμάτος ενθουσιασμό στο Twitter: «Αυτή τη στιγμή στο Σύνταγμα χτυπάει η καρδιά της Ευρώπης που αντιστέκεται!». Ο συγκεκριμένος καλλιτέχνης ήταν από τους πρώτους που, σύντομα, μετά τις εξελίξεις, αποκήρυξε τον Αλέξη Τσίπρα και τον ΣΥΡΙΖΑ, για να ακολουθήσουν το παράδειγμά του πολλοί ακόμα κοψοχέρηδες πρώην συριζαίοι τραγουδιστές, πθοποιοί κλπ. Οι περισσότεροι από αυτούς καταγγέλλουν τον ΣΥΡΙΖΑ για τους λάθος λόγους. Οχι επειδή είπε ψέματα, αλλά επειδή δεν υλοποίησε τα ψέματα

Ο λαϊκισμός, ως αβαθής ιδεολογία, ήταν το τέλειο συμπλήρωμα της ριζοσπαστικής αριστερής ιδεολογίας. Μπορεί κανείς εύκολα να διαγνώσει το πόσο ανάγλυφη είναι η ώσμωση των δύο ιδεολογιών. Το μείγμα αυτό διαμορφώνει ένα νέο υβρίδιο, τον αντιφιλελευθερισμό, που φαίνεται να είναι ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής των λαϊκιστών απανταχού της Γης, εάν λάβουμε υπόψη μας ότι παρόμοια φαινόμενα συναντώνται τόσο στους δεξιούς λαϊκιστές που, υπό τον Ορμπαν, κυβερνούν την Ουγγαρία, όσο και στους αριστερούς λαϊκιστές της Βενεζουέλας, υπό τον Τσάβες αρχικά και στη συνέχεια τον Μαδούρο.

Δύο χρόνια μετά την κατάληψη της εξουσίας, το αντιμνημόνιο ως πολιτικό πρόταγμα έχει καταρρεύσει. Συνακόλουθα, παρατηρούμε το φαινόμενο της αποσάθρωσης της ιδεολογίας αυτής, όπως πολύ εύστοχα το έχει εντοπίσει ο Ευάγγελος Βενιζέλος:

«Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει ρευστοποιηθεί αξιακά και πολιτικά, δεν είναι σε στερεά κατάσταση. Προσλαμβάνει το σχήμα του δοχείου, στο οποίο κάθε φορά εισέρχεται. Οι προηγούμενες κυβερνήσεις, καλές-κακές, είχαν στερεά κατάσταση. Μπορεί να είχαν χτυπήματα, Ξυσίματα, ακρωτηριασμούς, να ήταν στρογγυλές ή να είχαν γωνίες, αλλά ήταν στέρεες. Τώρα μιλάμε για την πολιτική των ρευστών».

Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει τον ΣΥΡΙΖΑ σε πολιτική και ιδεολογική σχιζοφρένεια. Υπογράφει το 4ο μνημόνιο και ταυτόχρονα καταγγέλλει την Ευρώπη και τους δανειστές. Τις μονές ημέρες καταγγέλλει το ΔΝΤ και τις ζυγές το επαινεί. Πολύ συχνά καταγγέλλει τον εαυτό του, ή το κόμμα ΣΥΡΙΖΑ απεργεί διαμαρτυρόμενο για τις αποφάσεις της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ. Η ιδεολογία ξενιστής έχει γίνει ένα πουκάμισο αδειανό, μια καρικατούρα. Οι θεωρητικοί του, σε πλήρη απόγνωση, το μόνο που βρίσκουν να επικαλεστούν είναι ότι πρόκειται για μια προσωρινή υποχώρηση, έναντι υπέρτερου εχθρού, ακριβώς όπως έκανε ο Λένιν με τη Συνθήκη του Μπρεστ Λι-

Μια κίτς γελοιογραφία που κυκλοφόρησε στο Διαδίκτυο, παραμονές του δημοψηφίσματος του 2015. Όπως μπορείτε να δείτε, έχει ενσωματώσει δημιουργικά τη λούμπεν προσαγή στους αντιπάλους του Πάνου Καμμένου από το βήμα της Βουλής «Στα τέσσερα»

συνέχεια από την 1η σελίδα

τόφσκ, όπου παραχώρησε έδαφος στη Γερμανία για να κερδίσει χρόνο και να εδραιωθεί στην εξουσία.

Υπάρχει, όμως, κάτι που μένει σταθερό μέσα σε όλες τις παλινωδίες. Είναι η πελατειακή κατάληψη του κράτους. Πολλά τα παραδείγματα, όπως η συνταγματική αναθεώρηση, η εκμηδένιση των ανεξάρτητων αρχών, ο έλεγχος του Τύπου και η δημιουργία προσκομμάτων στις ραδιοτηλεοπτικές αδειοδοτήσεις, ο έλεγχος της Δικαιοσύνης, οι φορολογικές επιδρομές σε αντιφρονούντες. Είναι η επίθεση στα όποια checks and balances υπάρχουν στην Γ' Ελληνική Δημοκρατία. Ο πθικολογικός μονισμός της λαϊκιστικής ιδεολογίας επελαύνει στο κράτος έχοντας ως υποσύλωμα την πολιτικά ισχυρή αντιφιλελεύθερη παράδοση των μαρξιστογενών ιδεολογιών, την αντίληψη ότι το κράτος (και οι ιδεολογικοί μηχανισμοί

του κατά Αλτουσέρ) δεν είναι τίποτα άλλο από ένα όργανο, ένα εργαλείο στα χέρια της άρχουσας τάξης, το οποίο πρέπει να καταλάβουμε.

Μπορεί αυτή η κατάληψη του κράτους να δώσει εξουσιαστική ανάσα στον ΣΥΡΙΖΑ; Οι συγγραφείς στον πρόλογό τους στην ελληνική έκδοση απαντούν αρνητικά, προβλέποντας ότι πολύ σύντομα ο ΣΥΡΙΖΑ θα είναι παρελθόν. Διατυπώνουν όμως και μια άλλη, δυσσοίωνα πρόβλεψη, ότι ο λαϊκισμός θα είναι για πολλά χρόνια ισχυρός στην ελληνική κοινωνία.

Το μαύρο κουτί

Η άποψή τους αυτή μοιάζει να επιβεβαιώνεται από τα εμπειρικά δεδομένα. Σε όλες τις δημοσκοπήσεις, στην ερώτηση για την πρόθεση ψήφου υπάρχει ένα περίπου 20% που δηλώνει αναποφάσιστο ή ότι έχει αποφα-

σίζει να απέχει από τις εκλογές. Σε πολλές μετρήσεις το ποσοστό αυτό αγγίζει το 30%. Στην πλειοψηφία του, συγκροτείται από απογοητευμένους ψηφοφόρους του ΣΥΡΙΖΑ. Διαισθητικά, υποστηρίζω ότι οι περισσότεροι από αυτούς καταγγέλλουν τον ΣΥΡΙΖΑ για τους λάθος λόγους. Οχι επειδή είπε ψέματα, αλλά επειδή δεν υλοποίησε τα ψέματα. Αρκεί να διαβάσει κανείς δηλώσεις μεταμεληθέντων καλλιτεχνών που υποστηρίζουν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ τους πρόδωσε, για να καταλάβει ότι αυτοί οι ψηφοφόροι είναι ένας απρόβλεπτος παράγων, ένα μαύρο κουτί, που δυνητικά μπορεί να εξελιχθεί σε ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της Δημοκρατίας.

Το μαύρο κουτί αναζητάει μια νέα ιδεολογία-Ξενοστή για να προσκολληθεί και να εξουσιάσει και πάλι τη χώρα. Δεν εννοεί να βάλει μυαλό και συνεχι-

ζει να επιζητεί σωτήρες. Πολύ δύσκολα θα δείξει ξανά εμπιστοσύνη στον ΣΥΡΙΖΑ, παρότι στις επικείμενες εκλογές ο ΣΥΡΙΖΑ θα χρησιμοποιήσει και πάλι τον διχαστικό και εμφυλιοπολεμικό λόγο.

Μετά την απογοήτευση από τα αριστερά, το μαύρο κουτί μπορεί να αναζητήσει την τύχη του στην Ακροδεξιά. Αυτό θα είναι το χειρότερο σενάριο για τη χώρα, που χωρίς ριζική αλλαγή νοοτροπιών δεν έχει οποιαδήποτε ελπίδα να ανακάμψει. Οσοι πιστεύουν ότι οι πολιτικές εξελίξεις θα είναι γραμμικές, κατά πάσα πιθανότητα θα διαψευστούν.

*Ο Πέτρος Παπασαραντόπουλος είναι συγγραφέας. Τα δύο πρόσφατα βιβλία του: «Μύθοι και στερεότυπα της ελληνικής κρίσης» (Επίκεντρο 2012) και «Εξτρεμισμός και Πολιτική Βία στην Ελλάδα» (Επίκεντρο 2014).